

نوین گام

مرجع آموزش ابتدایی، دبیرستان و کنکور

ما توی این مسیر هواتون رو داریم

چجوری؟! اینجوری

مطالعات اجتماعی - پایه نهم

خلاصه درس دوازدهم **به همراه نمونه سوال**

در جست و جوی پیشرفت و رهایی از سلطه خارجی

پس از شکست‌های سیاسی و نظامی از روسیه و انگلستان در دوره قاجار توجه به ارزش علم و صنعت و چاره‌جویی برای حفظ استقلال و پیشرفت کشور بیشتر شد.

در این میان برخی از سیاستمداران و اندیشمندان دینی تلاش‌های زیادی برای نوسازی و اصلاح امور کردند. از جمله:

عباس میرزا

ولیعهد فتحعلی شاه و فرمانده لشکر ایران در جریان جنگ با روسیه، متوجه تأثیر علم و صنعت بر پیشرفت‌های نظامی آن کشور و دیگر کشورهای اروپایی شد. او رسیدن به پیروزی را تغییرات در جهت پیشرفت‌های علمی و صنعتی می‌دانست. به همین منظور افرادی را برای تحصیل در رشته‌های فنی، نظامی و پزشکی به اروپا فرستاد و به تدریج زمینه‌آشنایی با دستاوردهای کشورهای اروپایی فراهم شد. او برای آشنایی و آگاهی از اوضاع کشورهای اروپایی دستور داد کتاب‌هایی را در موضوع تاریخ آن کشورها به فارسی ترجمه شود.

میرزا تقی خان امیرکبیر

در ابتدای سلطنت ناصرالدین شاه به صدر اعظمی انتخاب می‌شود. در آن زمان حکومت قاجار با مشکلات بزرگی از قبیل شورش در ایالت‌ها، دخالت‌های خارجی، بی‌نظمی و اختلال امور کشوری و لشکری و خالی بودن خزانه روبرو بود. امیرکبیر در این زمان توانست امنیت و آرامش را برقرار کند. اقداماتی برای نوسازی و تشکیلات حکومتی و مبارزه با مفاسد اداری و اقتصادی آغاز کرد. به جهت حفظ استقلال کشور درصدد قطع نفوذ روسیه و انگلستان در ایران بود. یکی از اقدامات امیرکبیر تأسیس مدرسه دارالفنون به سبک مدرسه‌های جدید در ایران بود.

گسترش مدرسه‌های جدید در ایران

البته کشور ایران از زمان‌های قدیم مهد برخی مراکز علمی بزرگ مانند مدارس نظامیه و دانشگاه‌های مشهور (جندی شاپور) در طول تاریخ بوده و یکی از علل رشد علمی و صنعتی اروپاییان پس از قرن ۱۵ میلادی، آشنایی با دستاوردهای علمی این مراکز بود.

در دوره قاجار برخی افراد مانند میرزا حسن رشديه تصمیم گرفتند تا مدارس جدیدی در ایران بر اساس روش‌های جدید تعلیم و تربیت عمومی تأسیس کنند.

مبارزه با نفوذ و سلطه اقتصادی بیگانگان

کشورهای استعمارگر روسیه و انگلستان علاوه بر اینکه بخش‌های پهناوری از خاک ایران را جدا کردند، در دوره ناصرالدین شاه امتیازهای مهمی مانند تأسیس بانک، استخراج معادن نفت، بهره‌برداری از جنگل و شیلات از ایران گرفتند و علاوه بر این‌ها با وارد کردن کالاهای اروپایی تولیدکنندگان و بازرگانان ایرانی روز به روز ضعیف‌تر و دچار ورشکستگی شدند. به همین دلیل مردم مسلمان ایران به رهبری روحانیون با واگذاری برخی از این امتیازها مخالفت می‌کردند.

نهضت تنباکو یکی از این اعتراض‌های گسترده بود که در واگذاری امتیازهای اقتصادی به بیگانگان شکل گرفت. در زمان ناصرالدین شاه امتیاز انحصاری خرید و فروش توتون و تنباکوی ایران به مدت پنجاه سال به یک نفر انگلیسی به نام تالبوت واگذار می‌شود. در مقابل تالبوت هم تعهد می‌کند که هر سال ۱۵۰۰۰ لیبره انگلیس به همراه یک چهارم سود سالانه خود به دربار ایران پرداخت کند.

مردم به رهبری روحانیون خواهان لغو این قرارداد شدند. با اوج گرفتن مبارزات مردم و فتوی آیت‌اله میرزا حسن شیرازی در حمایت از مردم شاه مجبور به لغو قرارداد می‌شود.

نهضت تنباکو نخستین حرکت جدی مردم برای رهایی از نفوذ و سلطه خارجی بود.

سوالات متن درس دوازدهم – پایه نهم

۱. به نظر شما چه عواملی موجب که برخی از سیاستمداران، اندیشمندانو عالمان دینی در زمان حکومت فتحعلی‌شاه و ناصرالدین شاه قاجار به فکر پیشرفت و حفظ استقلال کشور باشند؟

۲. عباس میرزا (ولیعهد فتحعلی شاه) چه عواملی را نقاط قوت روس‌ها و صنعت ایرانیان در جنگ می‌دانست؟

۳. دو مورد از اقدامات عباس میرزا را در جهت پیشرفت ایران شرح دهید.

۴. پس از مرگ عباس میرزا چه کسی به ولیعهدی برگزیده شد؟

۵. هنگامی که امیرکبیر به صدراعظمی ناصرالدین شاه منصوب شد، حکومت قاجار با چه مشکلاتی روبه‌رو بود؟

۶. امیرکبیر چه اقداماتی برای نوسازی و اصلاح امور ایران انجام داد؟

۷. به نظر شما چه عواملی موجب رشد علمی و صنعتی اروپاییان پس از قرن پانزدهم میلادی شد؟ (۱ مورد)

۸. در دوره قاجار چه عواملی موجب گسترش مدارس به سبک اروپاییان شد؟

۹. در دوره ناصرالدین شاه چه امتیازاتی به دولت‌های روس و انگلیس واگذار شد؟

۱۰. واگذاری امتیازهای اقتصادی به دولت‌های انگلیس و روسیه چه زیان‌هایی در برداشت؟

۱۱. علت اعتراض مردم و علما به واگذاری امتیازات اقتصادی به بیگانگان در زمان قاجار چه بود؟

۱۲. در زمان ناصرالدین شاه:

الف) امتیاز انحصاری خرید و فروش تنباکو به چه کسی واگذار شد؟

ب) مفاد این امتیاز چه بود؟

ج) نقش مردم و روحانیون در لغو این امتیاز را شرح دهید.

نوین گام

مرجع آموزش ابتدایی، دبیرستان و کنکور

ما توی این مسیر هواتون رو داریم

چجوری؟! اینجوری

